

Wisselkoersbeleid en de kwaliteit van de export

De overheid kan met verschillende beleidsinstrumenten bijdragen aan een opwaardering van de Nederlandse uitvoer. Naast loonmatiging en subsidiëring van onderzoek en ontwikkeling is de sterke gulden hiervoor een krachtig instrument.

De samenstelling van het productpakket van de Nederlandse industrie wordt gezien als een structurele zwakte van onze positie op de wereldmarkt. Producten van de agro- en procesindustrie vormen ongeveer de helft van ons exportpakket. De traditioneel sterke positie van de chemische industrie en de landbouw zijn daarvoor verantwoordelijk. Met name de agro- en procesindustrie staan onder druk van de toenemende internationale concurrentie, stringente milieu-eisen en het EG landbouwbeleid. De lage inkomenselasticiteit van deze producten zorgt er voor dat de afzet nauwelijks stijgt en onttrekt daarmee groeidyndemiek aan de Nederlandse economie.

De discussie richt zich op het opwaarderen van de industriële productie, naar een kwalitatief hoogwaardiger samenstelling. Hieronder verstaan we een stijgend aandeel van high tech-producten in de totale industriële productie ten koste van producten voortgebracht door de procesindustrie. Binnen de traditionele industrie is een toenemend belang van hoogwaardiger producten (bij voorbeeld machines) gunstig, vanwege de toepassingsmogelijkheden van high tech-producten.

Van verschillende kanten worden beleidsmogelijkheden aangedragen die een opwaartse herstructurering van de industrie bevorderen. Het voorgestelde beleid is veelal budgettair van aard en varieert in de mate van interventie. Waar traditioneel beleid een grote rol aan de overheid toekent bij R&D-subsidies, infrastructuurinvesteringen, loonpolitiek en industriepolitiek, voegt modern beleid zich naar nieuwe organisatie-

structuren en geeft de markt meer ruimte¹.

Invloed van de wisselkoers

Naast budgettair beleid kan ook monetair beleid, in de vorm van wisselkoersbeleid, bijdragen aan opwaardering van de industriële productie. Capel onderscheidt voor de analyse van dit proces twee soorten goederen; goederen die bij volkomen internationale concurrentie worden verkocht (grondstoffen, intermediaire en basisproducten) en goederen die op imperfecte markten worden verkocht (de hoogwaardige, technologisch geavanceerde goederen)².

Een depreciatie van de nationale valuta verhoogt de produktiekosten van de hoogwaardige producten omdat de kosten van grondstoffen en intermediaire goederen (deels) stijgen. Afhankelijk van de afzetmarkt wordt de productie van geavanceerde goederen in meer (bij productie voor de binnenlandse markt) of mindere mate (bij een buitenlandse afzetmarkt) afgeremd.

Een opwaardering van de productie wordt gestimuleerd door een appreciatie van de wisselkoers. Een appreciatie verlaagt de produktiekosten van geavanceerde goederen en zet tegelijk de winstmarges in de exportsectoren onder druk. Dit laatste dwingt bedrijven innovatief te ondernemen en resulteert in een hoogwaardiger productpakket. Capel haast zich eraan toe te voegen dat een appreciatie, in een land met een comparatief voordeel voor hoogwaardige producten en een buitenlandse afzetmarkt, averechts kan werken. In deze situatie gaat een neerwaartse druk op de afzetprijzen gepaard met

een miniem additioneel kostenvoordeel.

Toepassing voor Nederland

We zullen bovenstaande theoretische inzichten toepassen voor Nederland. Om de invloed van de afzetmarkt te elimineren, onderzoeken we het verband tussen de wisselkoers en de samenstelling van de industriële uitvoer als representant van de industriële productie. Met Capel veronderstellen we dat de kwaliteit van de uitvoer positief reageert op een appreciërende wisselkoers. Naast de wisselkoers beïnvloeden twee andere beleidsvariabelen de compositie van het exportpakket; de loonkosten en de overheidsuitgaven voor onderzoek en ontwikkeling (R&D).

De invloed van de loonkosten is niet evident. Stijgende loonkosten leggen een groter beslag op de winstinkomens van bedrijven en verkleinen daarmee de investeringsruimte. De kwaliteit van de uitvoer wordt in dit geval negatief beïnvloed. Ook kan een stijgende loonquote substitutie van arbeid door kapitaal uitlokken, wat met name de kapitaalintensieve procesindustrie bevordert.

Volgens een andere invalshoek wordt de kwaliteit van de uitvoer positief beïnvloed. Een stijging van de lonen trekt hoogwaardig gekwalificeerd personeel aan en vormt een stimulans voor de high tech-sector. Dit argument wordt bij de internationale flexibilisering van de arbeidsmarkt belangrijker.

Overheidssubsidies voor R&D zullen op termijn via toepassingen in het productieproces resulteren in een opwaardering van de export.

We schatten de volgende vergelijking:

$$Exp = \alpha_1 + \alpha_2 * NEE + \alpha_3 * W + \alpha_4 * RD-4$$

We veronderstellen dat de nominale effectieve wisselkoers van de gulden (NEE), de bruto loonkosten per eenheid produkt (W) en de met vier jaar vertraagde R&D-uitgaven voor

1. Zie B. Minne, herstructurering van de Nederlandse industrie, *ESB*, 2 september 1992, blz. 832-836.

2. J. Capel, *Exchange rates and strategic decisions of firms*, Thesis Publishers, Amsterdam, 1993, blz. 135-137.

β -wetenschappen (RD) de samenstelling van het Nederlandse exportpakket beïnvloeden. Voor 13 bedrijfstakken, die samen bijna 80% van de industriële export voor hun rekening nemen, zijn de coëfficiënten geschat, waarbij Ex_p staat voor het aandeel van sector p in de totale uitvoer over de periode 1975-1992.

Resultaten

Tabel 1 toont de schattingsresultaten, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de proces-, de traditionele en de high tech-industrie.

De bijdrage van de procesindustrie aan de Nederlandse uitvoer neemt bij een appreciërende wisselkoers van de gulden per saldo af. Het aandeel van de olieraffinage en de ijzer- en staalsector in het exportpakket daalt onder invloed van een appreciërende wisselkoers, wat niet gecompenseerd wordt door relatief stijgende exporten van dranken, tabak en papier. Als verklaring geldt het geringe aandeel van de laatste sectoren in de totale uitvoer, in verhouding tot het aandeel van de olieraffinage en de ijzer- en staalindustrie (gemiddeld 3,5% tegenover 20% over de periode 1975 - 1992). Het verband tussen wisselkoersbewegingen en het uitvoeraandeel van de sector basischemie is niet eenduidig.

Het aandeel in de export van industrieën in de traditionele en high tech-sectoren reageert positief op een opwaardering van de gulden. Een uitzondering hierop is de voedingsmiddelen sector, waar een stringente marktregulering handelsstromen relatief ongevoelig maakt voor koersfluctuaties.

De schattingsresultaten bevestigen voor Nederland de assumptie dat de kwaliteit van het exportpakket positief reageert op een appreciërende wisselkoers.

Stijgende loonkosten lijken met name de export van kapitaalintensieve producten in de procesindustrie te bevorderen. Het negatieve verband tussen de loonkosten en het exportaandeel van de traditionele industrie is terug te voeren op het vaak arbeidsintensieve karakter van het productieproces. De traditionele industrie in Nederland verliest bij stijgende loonkosten marktaandeel aan concurrenten uit lage-lonenlanden. De resultaten wijzen op een negatieve in-

Tabel 1. Schattingsresultaten van de vergelijking voor het aandeel in de totale export van de verschillende bedrijfstakken, in procenten

	Wisselkoers ^a	Loonkosten ^b	R&D ^c	R ²
Procesindustrie				
Olieraffinage	-0,84 ^d	0,61 ^d	-0,22 ^d	0,85
Basischemie	0,05	-0,007	-0,11 ^d	0,69
Ijzer en staal	-0,07 ^d	-0,02	-0,03	0,74
Papier	0,04 ^d	0,01 ^d	0,005	0,87
Dranken en tabak	0,03 ^d	0,02 ^d	0,003	0,95
Traditionele industrie				
Voedingsmiddelen	-0,03	-0,05	0,04	0,46
Textiel	0,03 ^d	-0,06 ^d	0,04 ^d	0,78
Grafisch	0,01 ^d	-0,002	0,002 ^d	0,94
Machines	0,32 ^d	-0,12 ^d	0,06 ^d	0,92
High tech-industrie				
Auto's en luchtvaart	0,10 ^d	-0,008	0,03 ^d	0,91
Instrumenten	0,05 ^d	-0,02	-0,02	0,41
Farmacie	0,01 ^d	0,001	0,005 ^d	0,91
Overige fijnchemie	0,07 ^d	-0,01	0,009	0,93

a. Nominale effectieve wisselkoers van de gulden (NEE).

b. Bruto loonkosten per eenheid produkt (W).

c. R&D-subsidies voor de Beta-wetenschappen, vier jaar vertraagd (RD-4).

d. Statistisch significant op 5%-niveau.

vloed van stijgende lonen op de kwaliteit van de Nederlandse uitvoer.

R&D subsidies hebben een significante bijdrage aan de opwaardering van de Nederlandse uitvoer. De aandelen van de olieraffinage en de basischemie in de totale uitvoer (samen ongeveer 25%) dalen. De uitvoer van drie bedrijfstakken in de traditionele sector (met een gezamenlijk aandeel van meer dan 18% in de Nederlandse export) reageert positief op een verhoging van R&D uitgaven. Een belangrijke conclusie uit deze analyse is dat het concurrerend vermogen van de traditionele industrie kan worden versterkt als er meer middelen voor R&D worden vrijgemaakt.

Zoals verwacht bestaat er een positief verband tussen overheids-subsidies voor R&D en de uitvoer van high tech-producten.

Conclusies

In de discussie over de opwaardering van de Nederlandse industrie moet de rol van de wisselkoers worden betrokken. Onderzoek wijst uit dat er een duidelijk positief verband bestaat tussen een appreciërende gulden en de kwaliteit van de Nederlandse export. Het harde gulden beleid van De

Nederlandse Bank vormt daarom een belangrijke ondersteuning voor een kwalitatief betere uitvoerprestatie.

Met meer aandacht voor onderzoek en ontwikkeling kan ons land een rol blijven spelen binnen de traditionele industriële sector. Een voorwaarde is echter dat deze sector niet met excessieve loonstijgingen wordt geconfronteerd.

J.-W. van den End

De auteur is werkzaam bij de Nederlandse Credietverzekering Maatschappij. Het artikel is op persoonlijke titel geschreven.